

Upprördhet över fusk nedärvd?

Fusk upprör. Och reaktionen är inte bara kulturellt betingad, den är också ärftlig. Det är professor Mats Hanssons hypotes. Han deltar i riksstämman symposium om forskningsfusk.

Finns det en moral som föregår kulturen? Det är en fråga som Mats Hansson, professor i biomedicinsk etik, vill borra djupare i.

Han är biolog i botten, disputerade i etik vid teologen i Uppsala och är till vardags chef för Karolinska institutets och Uppsala universitets gemensamma centrum för bioetik. Där växer ett nytt forskningsområde fram, neuroetik, som rymmer de frågor som han själv brinner för.

Nu håller han på att lägga upp ett forskningsprojekt om »fairness« eller rent spel. Finns det ett överlevnadsvärde i att hålla sig till rent spel? Det tror Mats Hansson. Projektet ska studera hur hjärnan reagerar när någon fuskar inom idrotten och om den reaktionen är likartad oavsett kultur.

– Vår hypotes är att hjärnan reagerar på fusk på likartat sätt oavsett kultur. En känsla för rent spel kan tänkas vara socialt betydelsefull och av evolutionärt värde på grupp-nivå.

Moral uppstår inte bara genom kultur och lokala sedvänjor. Sociala normer har visat sig ge evolutionära fördelar och de grupper som kan organisera sig moraliskt har en fördel framför andra grupper. Vi kan därför förvänta oss att hjärnan har inbyggda moraliska funktioner, menar han.

Upprördheten över fusk visar sig tydligt även inom forskarvärlden. Mats Hansson tar fallet med den norske cancerforskaren Sudbø och dennes fabricerade data som exempel, se LT nr 28–29/2006.

– De flesta reagerade med

Mats Hansson, professor i biomedicinsk etik, tror att det finns ett överlevnadsvärde i att hålla sig till rent spel och att reaktionen inför fusk därför delvis är genetiskt betingad. Tanken utvecklade han en kväll förra veckan under rubriken »Hjärnans moral – vad händer i hjärnan när människor fuskar?«, inför ett 50-tal personer på Uppsalas museet i Uppsala.

Foto: Mikael Wallerstedt

upprördhet. Han hade kraftigt brutit mot reglerna. Man ser direkt att det är fel, att det inte är »fair play«. Och hos de flesta människor finns en spår.

Han tror att de flesta forskare betar sig hederligt. Men han har också hört talas om motsatsen från doktorander som fått problem med handledare.

– Det doktoranderna ofta har problem med är att handledarna har en dålig publiceringskultur. De bjuder in författare som inte gjort ett skvatt. Man blir förbannad när man hör om en slapp kultur hos handledarna, att de missbrukar sin roll.

I slutet av november medverkar han i Läkaresällskapets symposium om forskningsfusk på riksstämman. Då kommer han bland annat att tala om den kulturen.

– Majoriteten av forskning- en tror jag går rätt så hyfsat till. Samtidigt tror jag att det är viktigt att värna om de regler som finns.

Mats Hansson tror att det mesta forskningsfusket blir avslöjat, även om det inte kommer till mediernas kännedom. Enligt professor Anders Ekbohm, som granskade Sudbø-fallet, har universitetens normala reaktionsmöns-

ter varit att släta över eller tysta ner fall av eller misstanke om fusk.

Kan man tänka sig att forskningsinstitutionen endast ser till att personen inte får fortsätta forska just där, men fortsätter på annat håll i landet där man är ovetande? Ja, Mats Hansson känner till ett fall vid den medicinska fakulteten i Uppsala där det gick till så.

Läkartidningens medicinske chefredaktör Josef Milerad ska leda symposiet på stämman. Han menar att Sudbø-fallet och liknande fall med fabricerade data kan vara top- pen på ett isberg.

– Det som ligger under och kanske är väldigt stort är forskning som är tillrättalagd, vinklad, inte gjord med tillräckligt stor omsorg eller okritiskt gjord. Men bristerna är inte lika spektakulära.

– Det finns en hel del forskningsresultat som inte går att upprepa. Då kan man undra om det inte finns sådana brister. Men den frågan går inte att få svar på, säger Josef Milerad.

Elisabet Ohlin

Symposiet »Forskningsfusk – skymningslandet mellan påhittade data, selektiva analyser och mänskligt slarv« hålls på Riksstämman i Göteborg den 29 november kl 14.30.

Ny agenda för apoteksutredning

Socialminister Göran Hägglund vill ge nya direktiv och tillsätta en ny utredare för den pågående utredningen om apoteksmonopolet som tillsattes i föl av den förra regeringen.

– Den informationen har vi också fått, men det dröjer några veckor till innan direktiven är klara. Då blir det lättare att utse en ny huvudutredare, säger Helena Nilsson, sekreterare för utredningen.

Utredaren Anders Lönnberg, som utsågs av den förra regeringen, har fått ett nytt jobb som direktör för läkemedelsföretaget Novartis och lämnar därför det statliga uppdraget. Vilken inriktning de nya direktiven får återstår att se. Enligt uppgifter från Ekot är regeringens mål inte längre en renodlad privatisering av apoteken.

Agneta Borgström

Nationell cancerplan ska upprättas

Regeringen vill ha en nationell cancerplan för att göra vården mer jämlik och korta köerna i landet, uppger socialministern i SVTs Aktuell. Hur handlingsplanen ska se ut ska snabbutredas av Socialstyrelsen för att presenteras i april. Krav på en cancerplan med tydliga mål, framförhållning och en grundplanering för sjukvården har hörts från sakkunniga och politiker under många år. •

Växtbaserade läkemedel bör få säljas utanför apotek

Regeringens utredning av detaljhandel med läkemedel föreslår i ett delbetänkande att receptfria växtbaserade läkemedel – en ny definition som inkluderar många av dagens sk naturläkemedel – bör få säljas utanför apotek precis som i dag. Enligt utredaren bör regeringen eller Läkemiddelverket få i uppdrag att föreskriva vilka växtbaserade läkemedel som ska få säljas utanför apotek.

Receptbelagda växtbaserade läkemedel ska dock bara få säljas av apoteken. •

Epidemiologiskt centrum får ny chef

Petra Otterblad Olausson är från den 15 november ny avdelningschef för Epidemiologiskt centrum, EpC, vid Socialstyrelsen. Sedan i somras har hon varit tf avdelningschef för EpC. •